

ЗАХІДНО-АЗІЙСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ У СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРІВ

ОЛЬГА ШКОЛЬНА

Анотація. Стаття присвячена питанню взаємозв'язку термінології суміжних мистецтвознавству гуманітарних наук і конкретних завдань сучасного дизайну, пов'язаних із вивченням ареалів побутування певних культур. Так, на сьогодні одним із найменш розроблених і проблематичних видається аналіз творчості народів, що населяють Передню Азію, яку в більшості галузей знань вже давно прийнято називати Західною Азією. У зв'язку з цим виникають певні складнощі і з завданнями сучасного європейського дизайн-проекування, орієнтованого на розробку близькосхідних та західно-азійських стилізацій.

Ключові слова: Західна Азія, Передня Азія, Близький Схід, Європа, дизайн інтер'єрів.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні можливості всесвітньої мережі Інтернет дозволяють по-новому підходити до пошуку, підбору й аналізу візуального матеріалу, необхідного дизайнеру для розробки інтер'єру в тому чи іншому стилістичному вирішенні. Дедалі актуальнішими з кожним роком стають проекти середовища, що апелюють до східних мистецтв й архітектури, зокрема регіонів Передньої Азії та Близького Сходу, однак за значною кількістю наочних артефактів криється велика плутанина з власне науковими даними. Це пов'язане, насамперед, із тим, що на сьогодні глобалізаційні процеси в світовій культурі потрохи знімають «завіси» з раніше досить закритих культур, насамперед мусульманських і семітських народів, зацікавленість внутрішньою специфікою яких з часом лише наростає. Однак інформація мережі Інтернет зазвичай не є викінченим науковим першоджерелом і потребує ре-

тельної верифікації у профільній фундаментальній літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор; виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, про які йдеться у статті. Серед публікацій, присвячених ареалу мистецтва Західної (Передньої) Азії, слід назвати хрестоматійні праці І. Лосевої «Мистецтво Стародавньої Месопотамії» [5], М. Матьє «Мистецтво Стародавнього Єгипту» [6], Н. Флітнер та В. Блек «Мистецтво Стародавнього Сходу» в академічному виданні «Історія мистецтва зарубіжних країн: первісне суспільство, Стародавній Схід, античність» [8]. У останньому з наведених джерел окремий розділ присвячено власне мистецтву Передньої Азії, в середині якого виділено мистецтво Дворіччя, Ассирії, нововавілонське мистецтво, мистецтво Ахеменідського Ірану. Більш ретельно «етнокультурні» традиції в архітектурі та мистецтві країн Західної Азії та до-

тичного до неї Близького Сходу розглядалися лише у фундаментальній шеститомній (у семи книгах) «Загальній історії мистецтв», виданої Академією мистецтв СРСР у Москві на початку 1960-х років [2]. Авторський колектив цієї праці «розподілив» означений регіон, що знаходиться одночасно на двох континентах (Азії та Європи), наступним чином: введення в мистецтво арабських народів (Б. Веймарн); мистецтво Аравії, Сирії, Палестини й Іраку (він же, а також Т. Каптерева, А. Подольський); мистецтво Єгипту (Б. Веймарн, А. Подольський); мистецтво Тунісу, Алжиру, Марокко та мавританської Іспанії (Б. Веймарн, Т. Каптерева); мистецтво Туреччини (Б. Веймарн); введення в мистецтво Середнього Сходу (Б. Веймарн, Т. Каптерева); мистецтво Ірану (вони ж); мистецтво Азербайджану (В. Шлаєв за участі Б. Веймарна; розділ мініатюри Т. Каптерева); мистецтво Середньої Азії (Б. Веймарн, М. Дьяконов, Т. Каптерева); мистецтво Афганістану (Е. Дарський). Окреслений перелік імен вчених та специфіка підходів до написання свідчать, що вузьких спеціалістів, які б знали мистецтво кожної з окреслених країн вказаного регіону достеменно у всіх його проявах, надзвичайно мало, і за понад 50 років, що минули з часу видання цього тому, справжнє наукове вивчення згаданої теми набагато не просунулося. Натомість з'явилася плутанина з географією: те, що називали Передньою Азією, тепер іменують Західною, але водночас до Західної Азії примикає частина Середньої Азії, а деякі з країн на всесвітній мапі неможливо розрізати, як шмат пирогу, аби вивчати тільки у той чи інший спосіб. Крім того, значною невирішеною проблемою є поняття власне дизайну, яке за часів, коли писалася більшість фундаментальних академічних праць з історії мистецтва та архітектури Радянського Союзу, не бралось до уваги. При цьому, приміром, етнодизайн послугується багатьма здобутками образотворчості, декоративно-прикладного мистецтва, проте у стильовому визначенні тяжіє, власне, до архі-

тектури, яка «задає тон», «оранжирує» інтер'єр та його складові, підкреслює зв'язок останнього із екстер'єром.

Враховуючи викладене вище, **ціль статті** полягатиме в уточненні поняття «Західна Азія» в сучасному європейському дизайні інтер'єрів та аналізі складових цього поняття на сучасному етапі стосовно проектної культури середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасній науковій літературі західних вчених, приміром Г. Вейса [1] та ін., поняття Західної Азії нині є усталеним. Воно передбачає не розрив культур єгиптян, персів, арабів, юдеїв, кавказьких народів, а вивчення його саме за полікультурною мозаїчною складовою окресленого регіону. Адже в плінні історії на просторах від Вірменії до Йорданії у різні часи знаходилися різні народи, що переміщувалися, асимілювалися, взаємозбагачувалися. І, відповідно, розібрати арабське мистецтво Західної Азії, але не віддати належне, приміром, берберам (корінним мешканцям Північної Африки) або бедуїнам (кочовикам в арабському світі, незалежно від національності), які постійно контактували з арабами, семітами, єгиптянами, турками, іранцями, і ставали для останніх життєдайним джерелом нових пошуків у мистецтві, архітектурі, дизайні, як автентичні народи, що мають досить герметичну, рафіновану культуру, — було б неправильно.

Так само не можна вивчати грузинську культуру без розуміння, що в основі цієї мови лежить давньоарамейська, нині мертва мова, якою розмовляв Ісус Христос, і домішка семітської крові у грузинів за даними їх етногенезу сягає великого відсотка (ханаанське коріння). А якщо згадати, що арамейською спілкувалися давні сирійці, численні семітські племена, що заселяли здавна територію сучасної Йорданії, стає зрозумілим факт ментальної спорідненості окремих культур Західної (тобто Передньої) Азії та їх етнокультурних зв'язків, над-

звичайно важливих сьогодні для розуміння підходів до проектування сучасних європейських інтер'єрів, що апелюють до царини східного етнодизайну.

Повертаючись до самого поняття «Західна Азія», слід зауважити, що воно досить молоде. Інакше звучить як Південно-Західна Азія і включає три великі регіони: Близький Схід, Середній Схід (без африканської частини) [4] та (частково) Закавказзя. До того ж термін виник як пізніший синонім лексеми «Передня Азія», що є перекладом з німецького *Vorderasien* і переважає у працях історичних, археологічних та з лінгвістики. Водночас дефініція «Західна Азія» виникла частково під впливом англійського *Western Asia*, що останніми роками був запотребований у фахівців з географії, допоміжних історичних дисциплін, міжнародного права. За даними Вікіпедії у працях з етнології й біології нині застосовуються обидва терміни. Проте поняття «Південно-Західна Азія» у слов'янських мовах часто вживається як повний відповідник лексеми «Західна Азія», а інколи у більш вузькому значенні, включаючи тільки Аравійський півострів та Дворіччя [7].

Західна Азія на сьогодні включає наступні країни: Азербайджан, Вірменія, Грузія, Туреччина (окрім Східної Фракії), Кіпр, Іран, Єгипет, Сирія, Ізраїль, Палестина й арабські країни — Йорданія, Бахрейн, Ємен, Катар, Кувейт, Ліван, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія, Ірак. В етнокультурному плані серед цих країн виділяються наступні народи: вірмени, грузини, азербайджанці, турки, кіпріоти (греки), курди, іранці (перси, гілянці, лури, бахтіяри), єгиптяни, копти, сирійці (асирійці), євреї, араби [7], бербери, бедуїни.

З-поміж інших народностей, які на сьогодні заселяють більшу частину Західної Азії, є араби, котрі упродовж багатьох століть у різних країнах набули специфічних тамтешніх ментальних рис, але мають спільне етногенетичне коріння. Тому розгляд з позицій сьогоден-

ня дизайну інтер'єрів в «арабському» стилі — завдання досить розмите і неконкретне. Адже арабське мистецтво в країнах, приміром, іспано-мавританського регіону, де домінує берберська художня культура й образність, і в ОАЕ, країні арабських емігрантів з усього світу, де домінує індустріальна культура і спосіб життя, пов'язаний із нею, буде не однаковим.

Головною спільною рисою всіх арабів та мусульман, що сповідують іслам, є виконання настанов Аллаха, унаочнене в Корані, що, як відомо, написаний арабською мовою. Загалом, релігія та віросповідання в означеному регіоні надзвичайно сильно впливають на кінцевий мистецький продукт, оскільки вкорінені у свідомості народу. Проте більші країни, такі як Саудівська Аравія, Ірак та Ємен, виконують щодо менших країн арабського світу стилетворчу функцію. Тобто довкола них гуртуються менш розвинені, економічно залежні та крихітні за розмірами держави. Тому «арабський стиль» — це поняття, яке сьогодні в європейському дизайні може мати безліч модифікацій, в залежності у відштовхуванні стилізації у проектній культурі від різних арабських країн походження (рефлексії).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, сьогодні при розробці сучасних «східних» інтер'єрів, орієнтованих на автентичні першовзірці західно-азійського регіону, слід враховувати не лише автохтонність прообразів, а й різницю між ментальними проявами образності корінних народів різних країн вказаного ареалу. Зокрема, у народному, декоративно-прикладному мистецтві, традиційних архітектурі та дизайні. Слід враховувати специфіку етнічного складу населення держав, до етнокультурної спадщини яких ми звертаємося, особливості їх віросповідання та міфологічних уявлень, мови та діалектів, подеколи навіть колір шкіри, расову приналежність, аби якнайповніше віддзеркалити всі ці аспекти у своєму європейському за змістом дизай-

нерському творінні. Адже названі ознаки дозволяють прояснити ідейну суть, «вічну духовну субстанцію» згаданих народів, віднайти їх рафіновані риси культурної унікальності, ідентичності, етногенетичні коди та символи, що вирізняють їхню самотність, інколи навіть тубільність, здійснити наукову верифікацію історичних знань щодо національної свідомості вказаних народів на окреслених територіях та її відбиття у художніх артефактах.

Література

1. Вейс Г. История культуры: Костюм. Украшения. Предметы быта. Вооружение. Храмы и жилища. Обычаи и нравы. Москва: Эксмо, 2002. С. 5–251.
2. Всеобщая история искусств: В 6 т. / Академия художеств СССР; Ин-т теории и истории изобразительных искусств. Москва: Искусство, 1956–1966. Т. 2. Кн. 2. Искусство средних веков / под. общ. ред. Б. Веймарна и Ю. Колпинского. 1961. С. 7–156.
3. История искусств зарубежных стран: Первобытное общество. Древний Восток. Античность: Учеб. для вузов / ред. М. В. Доброклонский; Академия Художеств СССР; Институт живописи, скульптуры и архитектуры им. И. Е. Репина, 1961. Т. I. 394 с.
4. Каптерева Т. Искусство Стран Ближнего и Среднего Востока // История зарубежного искусства: Учеб. для средних худ. заведений / под. ред. М. Кузьминой и др. Москва: Искусство, 1971. С. 103–110.
5. Лосева И. М. Искусство Древней Месопотамии. Москва: Изд-во ГМИИ им. А. С. Пушкина, 1946. 96 с.
6. Матье М. Искусство древнего Египта. Москва, 1958. 212 с.
7. Передняя Азия. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Передняя_Азия (дата обращения: 14.03.2017).
8. Флиттнер Н., Блэк В. Искусство Древнего Востока // История искусства зарубежных стран: Первобытное общество, Древний Восток, античность. Москва, 1979. С. 31–90.

References

1. Veys G. Istoriya kul'turyi: Kostyum. Ukrasheniya. Predmety byta. Vooruzhenie. Hramy i zhilishcha. Obyichai i nrvayi [Veis G. The history of culture: Costume. Decorations. Everyday things. Arms. Temples and houses. Customs and mores]. Moskva: Eksmo, 2002. S. 5–251.
2. Vseobschaya istoriya iskusstv: V 6 t. [Universal history of the arts: In 6 volumes] / Akademiya hudozhestv SSSR; In-t teorii i istorii izobrazitelnykh iskusstv. Moskva: Iskusstvo, 1956–1966. T. 2. Kn. 2. Iskusstvo srednih vekov / pod. obsch. red. B. Veymarna i Yu. Kolpinskogo [Vol. 2. Part 2: The art of the Middle Ages / B. Veymarn, Yu. Kolpinsky, eds.]. 1961. S. 7–156.
3. Istoriya iskusstv zarubezhnykh stran: Pervobyitnoe obschestvo. Drevniy Vostok. Antichnost: Ucheb. dlya vuzov / red. M. V. Dobroklonskiy [History of the arts of foreign states: Primitive society. Ancient East. Antiquity: A high-school textbook]; Akademiya Hudozhestv SSSR; Institut zhivopisi, skulpturyi i arhitekturyi im. I. E. Repina, 1961. T. I. 394 s.
4. Kapтерева Т. Искусство Стран Ближнего и Среднего Востока [Kaptereva T. Art of the Near East and the Middle East] // Istoriya zarubezhnogo iskusstva: Ucheb. dlya srednih hud. zavedeniy / pod. red. M. Kuzminoy i dr. [History of the foreign art: A textbook]. Moskva: Iskusstvo, 1971. S. 103–110.
5. Loseva I. M. Iskusstvo Drevney Mesopotamii [Loseva I. Art of the Ancient Mesopotamia]. Moskva: Izd-vo GMI im. A. S. Pushkina, 1946. 96 s.
6. Mate M. Iskusstvo drevnego Egipta [Matie M. Art of Ancient Egypt]. Moskva, 1958. 212 s.
7. Perednyaya Aziya [Western Asia]. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Передняя_Азия (data obrascheniya: 14.03.2017).
8. Flittner N., Blek V. Iskusstvo Drevnego Vostoka [Flittner N., Black V. Art of the Ancient East] // Istoriya iskusstva zarubezhnykh stran: Pervobyitnoe obschestvo, Drevniy Vostok, antichnost [History of the arts of foreign countries: Primitive society, Ancient East, Antiquity]. Moskva, 1979. S. 31–90.

Школьная О. В. Западно-азиатские рефлексии в современном европейском дизайне интерьеров

Аннотация. Статья посвящена вопросам взаимосвязи терминологии сопредельных искусствоведению гуманитарных наук и конкретных задач современного дизайна, связанных с изучением ареалов бытования определенных культур. Так, на сегодняшний день одним из наименее разработанных и проблематичных является анализ творчества народов, населяющих Переднюю Азию, которую в большинстве областей знаний уже давно принято называть Западной Азией. В этой связи возникают определенные сложности с задачами современного европейского дизайн-проектирования, ориентированного на разработку ближневосточных и западно-азиатских стилизаций.

Ключевые слова: Западная Азия, Передняя Азия, Ближний Восток, дизайн интерьеров.

Shkolna Olga W. The West Asian reflexions sn modern European design of interiors

Summary. Article is devoted questions of interrelation of terminology adjacent to art criticism of the humanities and the specific targets of modern design connected with studying of areas of an existing of certain cultures. So, for today one of the least developed and problematic the analysis of creativity of the people which occupy Forward Asia which in the majority of fields of knowledge for a long time already it is accepted to name the Western Asia stands out. In this connection there are certain complexities and with problems of the modern European design designing focused on working out of Near-Eastern and West Asian stylisations.

Key words: the Western Asia, Forward Asia, the Near East, design of interiors.